

CONCEPTE FUNDAMENTALE ÎN PEDAGOGIE

Sorin CRISTEA

CONȚINUTURILE
ȘI FORMELE
GENERALE ALE
EDUCAȚIEI

SORIN CRISTEA

CONȚINUTURILE ȘI
FORMELE GENERALE
ALE EDUCAȚIEI

volumul

4

CUPRINS

ARGUMENT	5
Capitolul 1	
Definirea conținuturilor generale ale educației la nivel de <i>concept pedagogic fundamental</i>	15
1.1. Identificarea și definirea <i>conținuturilor generale ale educației</i>	15
1.2. <i>Conținuturile generale ale educației</i> din perspectiva paradigmei <i>curriculumului</i>	19
Capitolul 2	
Caracteristicile principale ale conținuturilor generale ale educației	21
2.1. <i>Evidențierea caracteristicilor principale ale conținuturilor generale ale educației</i>	21
2.2. „Noile educații” – <i>conținuturi particulare ale educației în secolul XXI</i>	28
Capitolul 3	
Analiza conținuturilor generale ale educației din perspectiva paradigmei <i>curriculumului</i>	41
3.1. <i>Criterii de definire a conținuturilor generale ale educației</i>	41
3.2. Analiza conținuturilor generale ale educației la nivel de <i>model-ideal</i>	45
3.2.1. Educația morală	46
3.2.2. Educația intelectuală	56
3.2.3. Educația tehnologică	75
3.2.4. Educația estetică	87
3.2.5. Educația psihofizică	94
CONCLUZIE	103
3.3. Abordarea globală a conținuturilor generale ale educației la nivel de <i>model-ideal</i>	103
Capitolul 4	
Definirea formelor generale ale educației la nivel de <i>concept pedagogic fundamental</i>	109
4.1. Definirea formelor generale ale educației	109
4.2. Clasificarea formelor generale ale educației	111

Capitolul 5

Analiza formelor generale ale educației	115
5.1. <i>Educația formală</i>	115
5.2. <i>Educația nonformală</i>	119
5.3. <i>Educația informală</i>	125

Capitolul 6**Relațiile dintre formele generale ale educației**

la nivel de <i>model-ideal</i>	131
6.1. Tipul de relație necesar între cele trei <i>forme generale ale educației</i>	131
6.2. Un <i>model-ideal</i> de analiză a relațiilor dintre formele generale ale educației.....	134

BIBLIOGRAFIE.....	145
-------------------	-----

APLICAȚII (Prof. dr. Mirela Mihăescu).....	149
--	-----

I. PROIECTAREA APLICAȚIILOR.....	149
----------------------------------	-----

I. EDUCAȚIA INTELECTUALĂ.....	149
-------------------------------	-----

I.1. Exemplificări ale educației intelectuale la nivelul proiectării pedagogice, în contextul educației formale	150
---	-----

I.1.1. Obiectivul pedagogic general al educației intelectuale	150
--	-----

I.1.2. Obiectivele specifice ale educației intelectuale.....	150
---	-----

I.1.2.1. Exemple – La nivelul învățământului primar.....	151
---	-----

I.1.3. Obiectivele concrete ale educației intelectuale.....	152
--	-----

I.1.4. Valorificarea educației intelectuale la nivel teoretic și practic	153
---	-----

I.1.4.1. Valorificarea educației intelectuale la nivel formal	153
--	-----

I.2. Valorificarea educației intelectuale la nivel nonformal și informal	156
---	-----

I.2.1. Exemple de activități extrașcolare care vizează educația intelectuală la nivelul învățământului primar	156
---	-----

I.2.2. Modalități de implicare a educației informale în realizarea educației intelectuale la nivelul învățământului primar.....	156
---	-----

II. EDUCAȚIA MORALĂ.....	157
II.1. Exemplificări ale educației morale la nivelul proiectării pedagogice, în contextul educației formale	157
II.1.1. Obiectivul pedagogic general al educației morale	157
II.1.2. Obiectivele specifice ale educației morale	158
II.1.2.1. Exemple – La nivelul învățământului primar.....	158
II.1.3. Obiectivele concrete ale educației morale	159
II.1.4. Valorificarea educației morale la nivel teoretic și practic.....	160
II.2. Valorificarea educației morale la nivel nonformal și informal	163
II.2.1. Exemple de activități extrașcolare care vizează formarea atitudinilor morale la nivelul învățământului primar	163
II.2.2. Modalități de implicare a educației informale în formarea atitudinilor morale la nivelul învățământului primar.....	164
III. EDUCAȚIA TEHNOLOGICĂ.....	165
III.1. Exemplificări ale educației tehnologice la nivelul proiectării pedagogice, în contextul educației formale	165
III.1.1. Obiectivul pedagogic general al educației tehnologice.....	165
III.1.2. Obiectivele specifice ale educației tehnologice.....	166
III.1.2.1. Exemple – La nivelul învățământului primar.....	166
III.1.3. Obiectivele concrete ale educației tehnologice.....	166
III.1.4. Valorificarea educației tehnologice la nivel teoretic și practic	167
III.2. Valorificarea educației tehnologice la nivel nonformal și informal	168
III.2.1. Exemple de activități extrașcolare care vizează educația tehnologică la nivelul învățământului primar.....	168
III.2.2. Modalități de implicare a educației informale în realizarea educației tehnologice la nivelul învățământului primar.....	169

IV. EDUCAȚIA ESTETICĂ.....	170
IV.1. Exemplificări ale educației estetice la nivelul proiectării pedagogice, în contextul educației formale	170
IV.1.1. Obiectivul pedagogic general al educației estetice	170
IV.1.2. Obiectivele specifice ale educației estetice	171
IV.1.2.1. Exemple – La nivelul învățământului primar.....	171
IV.1.3. Obiectivele concrete ale educației estetice	172
IV.1.4. Valorificarea educației estetice la nivel teoretic și practic	173
IV.2. Valorificarea educației estetice la nivel nonformal și informal	175
IV.2.1. Exemple de activități extrașcolare care vizează educația estetică la nivelul învățământului primar	175
IV.2.2. Modalități de implicare a educației informale în realizarea educației estetice la nivelul învățământului primar.....	176
V. EDUCAȚIA PSIHOFIZICĂ.....	176
V.1. Exemplificări ale educației psihofizice la nivelul proiectării pedagogice, în contextul educației formale	177
V.1.1. Obiectivul pedagogic general al educației psihofizice.....	177
V.1.2. Obiectivele specifice ale educației psihofizice	178
V.1.2.1. Exemple – La nivelul învățământului primar.....	178
V.1.3. Obiectivele concrete ale educației psihofizice	179
V.1.4. Valorificarea educației psihofizice la nivel teoretic și practic.....	180
V.2. Valorificarea educației psihofizice la nivel nonformal și informal	182
V.2.1. Exemple de activități extrașcolare care vizează educația psihofizică la nivelul învățământului primar.....	182
V.2.2. Modalități de implicare a educației informale în realizarea educației psihofizice la nivelul învățământului primar	182

Capitolul 1

Definirea *conținuturilor generale* ale educației la nivel de *concept pedagogic fundamental*

În cadrul acestui prim capitol ne propunem două *obiective*: a) să stabilim *criteriile epistemologice* necesare pentru *identificarea și definirea conținuturilor generale ale educației* la nivel de *concept pedagogic fundamental*; b) să definim *conținuturile generale ale educației* pe baza criteriilor epistemologice asumate din perspectiva *paradigmei curriculumului*.

1.1. Identificarea și definirea *conținuturilor generale ale educației*

Conținuturile generale ale educației reprezintă *dimensiunile valorice generale* promovate la nivelul *activității de educație*, determinate din perspectivă *istorică și logistică*. Ambele *perspective* confirmă *cerința epistemologică fundamentală* impusă științelor *socioumane*, semnalată de Jean Piaget (Jean Piaget, 1970), care vizează *îmbinarea a două căi de cunoaștere*: a) *genetică (istorică)*, necesară, în cazul nostru, pentru *identificarea conținuturilor generale ale educației*, consacrate sub diferite formule și accente de-a lungul istoriei; b) *logistică*, necesară, în cazul nostru, pentru *fixarea cadrului axiomatic al conținuturilor generale ale educației*, elaborat în contextul *paradigmei curriculumului*, afirmată istoric ca *paradigmă a pedagogiei postmoderne*, în *societatea postmodernă, informațională, bazată pe cunoaștere* (vezi Sorin Cristea, în Ion

Negreș-Dobridor, coordonare generală, vol. I, partea a II-a, 2015, pp. 108-115).

Din *perspectivă istorică*, putem identifica patru etape de evoluție a *conținuturilor generale ale educației*, care confirmă existența celor cinci *dimensiuni valorice* ale activității de educație consacrate, până în prezent, în variante specifice impuse de paradigma curriculumului.

În etapa *pedagogiei premoderne, preștiințifică, tradițională*, *conținuturile generale ale educației* sunt promovate în limitele paradigmei *magistrocentriste*. Sunt avute în vedere în mod special *educația moral-religioasă* (cu conținut predominant *religios*) și *educația intelectuală* (abordată în mod unilateral, dirijist).

În etapa de debut a *pedagogiei moderne, științifică*, lansată la granița dintre secolele XIX-XX, prin mișcarea „*Educația Nouă*”, *conținuturile generale ale educației* sunt promovate în contextul valorificării laturilor *umaniste* ale educației (educația estetică, educația fizică) – susținute din perspectiva *paradigmei psihologice* – și a unei laturi aplicative (*educația profesională*), necesară în cadrul *societății industrializate*, aflată în fază de ascensiune, susținută din perspectiva *paradigmei sociologice*.

În etapa de *afirmare a pedagogiei moderne, științifică*, dezvoltată la mijlocul secolului XX, prin contribuția celor două paradigme (*psihologică – sociologică*), *conținuturile generale ale educației* sunt promovate la nivelul unui *model clasic al laturilor educației*, care pune accent pe asigurarea articulațiilor necesare între *educația: intelectuală – morală – profesională – estetică – corporală* (vezi René Hubert, 1965).

În etapa *pedagogiei postmoderne, științifică*, dezvoltată după anii 1950-1960, din perspectiva *paradigmei curriculumului* (care vizează rezolvarea conflictului istoric dintre abordarea *psihologică – sociologică* a educației), *conținuturile generale ale educației* sunt redefinite în funcție de *obiectivele generale* proiectate pe baza unor *valori pedagogice generale*, determinate *psihologic și social* la nivel de *cerințe general-umane* (morale, intelectuale, tehnologice,

estetice, psihofizice), cu *deschideri* multiple spre „noile educații” (educația ecologică, educația demografică etc.), afirmate ca răspunsuri la provocările lumii contemporane (în calitate de *conținuturi particulare ale educației*, subordonate *conținuturilor generale ale educației*, raportate la *conținuturile generale ale educației în context deschis*) (vezi Sorin Cristea, 2010, George Văideanu, 1988, 1996).

Din **perspectivă logistică**, perspectivă complementară cu cea **istorică**, devine posibilă *definirea conținuturilor generale ale educației la nivel de concept pedagogic fundamental*. În acest cadru epistemologic, este confirmat *modelul pentagonal* de definire a *conținuturilor generale ale educației*, ca *laturi* sau ca *discipline educative*, exprimate în termeni de educație *intelectuală* – educație *morală* – educație *profesională* – educație *estică* – educație *corporală (fizică)* (vezi René Hubert, 1965). Paradigma curriculumului impune: a) *redefinirea conținuturilor generale ale educației* din perspectivă globală, *psihosocială*, în raport de *valorile pedagogice generale, determinate social*, reflectate ca *cerințe umane generale, determinate psihologic*; b) *reordonarea conținuturilor generale ale educației* în raport de importanța pedagogică și de evoluția lor istorică.

Redefinirea conținuturilor generale ale educației este impusă epistemologic prin evidențierea importanței *valorilor pedagogice generale* – determinate social, reflectate ca *cerințe psihologice individuale, generale* – aflate la baza construcției *obiectivelor generale (și specifice)* care vizează *formarea-dezvoltarea conștiinței psihosociale morale, intelectuale* etc.

Reordonarea conținuturilor generale ale educației este impusă epistemologic prin: a) *plasarea educației morale* pe o poziție prioritară argumentată *istoric* (ca *prim conținut general*, afirmat istoric în termeni de *educație moral-religioasă*) și *logic*, ca *dimensiune generală a educației* de maximă extindere și profunzime; b) *abordarea educației aplicate* (profesionale) și a *educației fizice (corporale)* dintr-o perspectivă mai largă, adaptată

la evoluția valorilor *pedagogice* aflate la baza proiectării lor în societatea *postmodernă*: b-1) *utilitatea adevărului științific aplicat* – care solicită tratarea *educației aplicate (profesională)* ca *educație tehnologică (educație intelectuală aplicată)*; b-2) *sănătatea psihică și fizică* – care solicită tratarea *educației fizice (corporale)* ca *educație psihofizică*.

Corelarea celor două perspective, *istorică* și *logistică*, permite **definirea conținuturilor generale ale educației** la nivel de **concept pedagogic fundamental**, stabilizat *epistemologic* și deschis, din punct de vedere *psihologic* și *social*, ca expresie pedagogică a unor *cerințe individuale* și *valori sociale – generale*. Avem în vedere *valorile pedagogice generale* – determinate *social* și *psihologic* (reflectate și ca *cerințe individuale*):

- a) *Binele moral*, aflat la baza construcției *obiectivului general* al *educației morale* – care vizează *formarea-dezvoltarea conștiinței pedagogice morale*;
- b) *Adevărul științific*, aflat la baza construcției *obiectivului general* al *educației intelectuale* – care vizează *formarea-dezvoltarea conștiinței pedagogice intelectuale*;
- c) *Utilitatea adevărului științific aplicat*, aflată la baza construcției *obiectivului general* al *educației tehnologice* – care vizează *formarea-dezvoltarea conștiinței pedagogice tehnologice*;
- d) *Frumosul* (din artă, natură, societate), aflat la baza construcției *obiectivului general* al *educației estetice* – care vizează *formarea-dezvoltarea conștiinței pedagogice estetice*;
- e) *Sănătatea psihică și fizică*, aflată la baza construcției *obiectivului general* al *educației psihofizice* – care vizează *formarea-dezvoltarea conștiinței pedagogice psihofizice*.

Conținuturile generale ale educației, definite la nivel de **concept pedagogic fundamental**, reprezintă *dimensiunile generale ale activității de educație*, fixate conform *valorilor pedagogice generale*, determinate *social*, reflectate *psihologic*, ca *cerințe individuale*, general-umane, aflate la baza construcției *obiectivelor generale* care vizează *formarea-dezvoltarea conștiinței pedagogice: morale, intelectuale, tehnologice, estetice, psihofizice*.

1.2. Conținuturile generale ale educației din perspectiva paradigmei curriculumului

Din perspectiva **paradigmei curriculumului**, **conținuturile generale ale educației** trebuie definite în funcție de *obiectivele generale* promovate la scara sistemului și a procesului de învățământ, construite pe baza *valorilor pedagogice generale* determinate *social* și *psihologic*, angajate la nivel de *cerințe general-umane*.

În contextul istoric și epistemologic al *paradigmei curriculumului*, **conținuturile generale ale educației**: **a)** definesc *valorile pedagogice generale*, determinate *social*, reflectate *psihologic* ca cerințe individuale, general-umane, angajate *teleologic* prin intermediul unor *obiective generale*, proiectate la nivel de *educație*: morală, intelectuală, tehnologică, estetică, psihofizică; **b)** îndeplinesc o *funcție centrală* – fundamentarea dimensiunii *axiologice* a activității de educație – căreia îi corespunde o *structură* bazată pe corelația necesară între cele două laturi ale *valorii pedagogice*: *socială* (exprimată ca *cerință socială generală*) – *psihologică* (exprimată ca *cerință individuală – general-umană*); **c)** susțin o componentă a unei *axiome a educației* – „axioma valorificării tuturor *conținuturilor* și *formelor* generale ale educației (*morale, intelectuale, tehnologice, estetice, psihofizice; formale, nonformale, informale*), la nivelul oricărei activități de educație, în perspectiva educației permanente” (Sorin Cristea, 2016b, p. 24).

Definițiile celor cinci conținuturi generale ale educației, realizate din perspectiva *istorică* a *paradigmei curriculumului*, fixează cadrul *epistemologic*, conturat anterior, la nivelul *valorilor pedagogice generale*, determinate *social* și *psihologic*, aflate la baza *obiectivelor generale*, proiectate pe termen lung.

Educația morală definește un *conținut general al educației* proiectat în funcție de *valoarea binelui moral*, determinată *social* și *psihologic*, la nivel de *cerință general-umană*, aflată la

baza construcției *obiectivului general* care vizează *formarea-dezvoltarea conștiinței morale a personalității educatului* (elevului, studentului etc.).

Educația intelectuală definește un *conținut general al educației* proiectat în funcție de *valoarea adevărului științific*, determinată *social și psihologic*, la nivel de *cerință general-umană*, aflată la baza construcției *obiectivului general* care vizează *formarea-dezvoltarea conștiinței intelectuale a personalității educatului* (elevului, studentului etc.).

Educația tehnologică definește un *conținut general al educației* proiectat în funcție de *valoarea utilității adevărului științific*, determinată *social și psihologic*, la nivel de *cerință general-umană*, aflată la baza construcției *obiectivului general* care vizează *formarea-dezvoltarea conștiinței tehnologice a personalității educatului* (elevului, studentului etc.).

Educația estetică definește un *conținut general al educației* proiectat în funcție de *valoarea frumosului*, determinată *social și psihologic*, la nivel de *cerință general-umană*, aflată la baza construcției *obiectivului general* care vizează *formarea-dezvoltarea conștiinței estetice a personalității educatului* (elevului, studentului etc.).

Educația psihofizică definește un *conținut general al educației* proiectat în funcție de *valoarea sănătății psihice și fizice*, determinată *social și psihologic*, la nivel de *cerință general-umană*, aflată la baza construcției *obiectivului general* care vizează *formarea-dezvoltarea conștiinței psihofizice a personalității educatului* (elevului, studentului etc.).

În cadrul fiecărui *conținut general al educației*, în funcție de *obiectivele specifice* proiectate, sunt promovate mai multe *conținuturi particulare ale educației*, condiționate de evoluția domeniului (educației morale, intelectuale etc.) și de dinamica afirmării „noilor educații”, de la *educația ecologică* la *educația interculturală*, de la *educația demografică* la *educația economică/antreprenorială*, de la *educația sanitară modernă* la *educația nutrițională modernă* etc.